

Suomen kalastuksen olosuhteet ja kalastusoikeuden ja kalastuslain muutos toisen maailmansodan aikaan

Oulun yliopisto
Historian Kandidaatintutkielma
03.05.2018
Joona Väyrynen

Sisällys

Johdanto	3
1. Edeltävä tilanne ja sodan tuomat vaikeudet	6
1.1 Vuoden 1902 kalastuslaki ja väestön muutos	6
1.2 Elintarviketilanne huononee	8
1.3 Ammattikalastajien vaikeudet	9
1.4 Menetettyjä ja valloitettuja kalastajia	12
2. Väliaikainen kalastuslaki	15
2.1 Aloite kalastusoikeuden laajentamisesta	15
2.2 Laki eduskunnan käsittelyssä	16
2.3 Lain ongelmat ja vastalauseet	17
2.4 Lain voimassaoloa jatketaan	19
3. Kalastuslain uudistaminen	22
3.1 Kohti kalastuslain pysyvää muutosta	22
3.2 Uuden kalastuslain hahmottuminen	23
3.3 Lain eteneminen sodan jälkeen	24
Loppulause	26
Lähteet ja Tutkimuskirjallisuus	29

Johdanto

Tässä tutkimuksessa selvitän Suomen kalastuksen olosuhteita sotien aikana ja sitä, miten se on näkynyt samaan aikaan muuttuvassa Suomen kalastuslaissa? Sotatila toi Suomen kalastuselinkeinolle monia vaikeuksia jotka pahimmillaan uhkasivat koko elinkeinoa. Pahin ja kalastuksen muutoksen kannalta suurin asia oli, että sota toi Suomeen elintarvikepulan jonka ratkaisussa kalastus oli tärkeässä roolissa. Kun sodan myötä tuotanto ja ulkomaankauppa vaikeutuivat, niin oli nojattava enemmän siihen mitä kotimaassa oli tarjolla. Sotatila myös sysäsi liikkeelle Suomen kalastuslain uudistamisen, joka oli pitkään ollut valmisteilla, mutta lähti nyt liikkeelle ensin nimenomaan sotatilan takia voimaan saatetun väliaikaisen kalastuslain muodossa ja lopulta myös pysyvänä kalastuslain muutoksena.

Sota toi esiin Suomen kalastuslain ja -kulttuurin suuren ongelman: kysymyksen kalastusoikeudesta eli kenellä oli oikeus kalastaa. Tämän ongelman ratkaisemiseen lainsäätäjät sitten sota-aikana paneutuivat ja se oli pääasia lainuudistuksessa. Käyn tutkimuksessani läpi, miten tämä muutos tapahtui? Millä perusteilla ja miten siihen reagoitiin?

Tutkimuksessani puran aihepiirin kolmeen osaan ja käsittelen ne toisiinsa liittyvänä yhtälönä. Ensimmäinen osa on Suomen kalastuselinkeinon ja kalastuslain tila sotien aikaan. Mitä ongelmia sota toi ja mitä siitä seurasi? Toinen on väliaikainen kalastuslaki ja sen mukanaan tuomat muutokset ja sen aiheuttamat reaktiot. Kolmantena käsittelen varsinaisen kalastuslain muutosta ja sen toteutumista.

Suomen sotia edeltävä kalastuslaki perustui täysin vesien omistusoikeuteen eli vain vesialueiden omistajilla oli oikeus vesialueiden antimiin.¹ Suomen monissa vesistöissä olisi ollut ruokaa mutta jyrkkien kalastusoikeuksien takia nämä varat olivat vain harvojen käytettävissä. Väliaikainen kalastuslaki voidaan nähdä ratkaisuna sodan mukanaan tuomiin ongelmiin sillä ei ollut mitään järkeä evätä kalastusta suurelta osalta väestöä ruokatilanteen ollessa huono. Suomessa kalastuslain muutosta oli odotettu pitkään mutta vasta sota ja sen mukanaan tuomat ongelmat kärjistikivät tilanteen niin, että jotain oli nyt pakko tehdä. Tutkimukseni kohteena onkin myös varsinainen kalastuslain uudistus ja sen yhteys väliaikaiseen kalastuslakiin? Tarkastelen myös lopuksi, että

¹ Honkanen 1985, 28-31.

ovatko sotien aikaiset tapahtumat ja säädökset vieläkin kenties näkyvissä nykyajan kalastuskulttuurissamme?

Tutkimukseni rajauksena toimii toisen maailmansodan aikainen Suomi 1939—1945. Venytän aikarajausta tämän ulkopuolelle, sillä tutkimukseeni liittyviä tärkeitä tapahtumia tapahtui sekä ennen ja jälkeen sodan. En myöskään tutkimuksessani erittele talvi- ja jatkosotia vaan käytän termejä sota ja sota-aika. Mielestäni sotien erittely ei tässä tapauksessa ole tarpeen sillä molemmat aiheuttivat tutkimukseni kannalta samanlaisia ongelmia kalastukselle ja ne voidaan siten käsitellä yhdessä.

Tutkimukseni keskeisenä ongelmana on ammattikalastajien ja kotitarvekalastajien ristiriidat. Näin ollen on hyvä hahmottaa mitä termeillä tarkoitetaan. Olen lähtenyt siitä, että ammattikalastaja kalastaa myydäkseen saaliinsa eli harjoittaa kaupallista kalastusta ansaitakseen elantonsa. Kotitarvekalastaja taas on sellainen, joka kalastaa syödäkseen, omaan käyttöönsä eikä myytäväksi. Yksi tärkeä termi tutkimukseni kannalta on kalastuskunta eli osuuskunta, jonka muodostavat kalaveden omistajat. Kalastuskunnilla oli iso rooli kalastuksessa sotien aikaan. Väliaikaisen kalastuslain terminologia on myös hieman ongelmallinen, sillä lähteissä laista käytettiin tämän nimityksen lisäksi monenlaisia nimityksiä kuten: *jokamiehen kalastuslaki* tai *poikkeustilalaki*. Itse olen lähtökohtaisesti käyttänyt termiä väliaikainen kalastuslaki.

Tartuin tähän aihealueeseen täysin omasta mielenkiinnostani, entisenä kalatalousalan opiskelijana ja työntekijänä. Kuitenkin paneutuessani aiheeseen havaitsin, että aikaisempaa tutkimusta aiheen tiimoilta on vähän tai ei ollenkaan. Käyttämäni harva tutkimuskirjallisuus sivuaa aihetta, muttei paneudu siihen. Aihealueen tutkimukselle on siis myös tilausta ja näin osaltani täydennän tätä aukkoa.

Koska aikaisempaa tutkimusta aiheesta ei juuri ole, niin päärunjon tutkimuksessani muodostavat aikalaislähteet. Tärkein lähde tutkimuksessani ovat valtiopäiväasiakirjat, joista käy ilmi kalastuslain muutos ja siitä eduskunnassa käyty keskustelu. Tämä on oleellista tutkimukseni kannalta, sillä kalastuslain muutos on tärkeimpiä tutkimuksen osia. Aloitteissaan ja vastalauseissaan kansanedustajat myös raottavat ilmiöiden taustoja. Tukena tälle käytän Suomen asetuskokoelmaa, josta käy ilmi voimaan astuneet lait ja asetukset. Toinen keskeinen lähde on Suomen Kalatalousliiton julkaisema *Suomen Kalastuslehti*, josta käy ilmi kalastuksen ruohonjuuritason tilanne ja reaktiot kalastuslain muutoksiin. Kalatalousliiton julkaisemana lehti painottuu

ammattikalastajien kokemuksiin ja heidän tilanteeseensa, mikä toisaalta näkyy tutkimuksessani siinä, että tarkastelen kalastuselinkeinon tilannetta Suomessa pääosin ammattikalastuksen näkökulmasta. Vähemmän käyttämäni lähteistä eli *Helsingin Sanomista* ja *Metsästys ja Kalastus*-lehdestä pyrin löytämään myös kotitarvekalastajien reaktioita ja näkökulmia. Tällaisia näkökulmia ei kuitenkaan löytynyt. Valikoin nämä lähteet koska *Helsingin Sanomat* on Suomen suurlevikkisin lehti ja *Metsästys ja Kalastus* kalastuksen aihetta käsittelevä, vaikkakin harrastus näkökulmasta. Näissä lähteissä oli tarjolla joitakin tiedonmurusia, joita olen hyödyntänyt täydentämään kokonaisuutta.

Tutkimuskirjallisuudesta olen hyödyntänyt Marja-Leena Honkasen teosta *Kalastusoikeus* (1985). Teos käy läpi Suomen sen hetken kalastuslainsäädännön ja käsittelee lyhyesti myös sen kehityksen vuoden 1902 lainsäädännöstä tähän päivään. Toinen hyödyntämäni tutkimuskirjallisuus on Pauli Vuolleen ja Anu Oittisen teos *Jokamiehen oikeus perinteistä nykypäivään* (1994). Olen käyttänyt tätä lähinnä Suomen vanhojen kalastusolojen kuvauksessani. Lisäksi olen käyttänyt Anne Kuorsalon toimittamaa *Evakon pitkä vaellus* (2014), Jouni Kallioniemen *Kotirintama 1939-1944* (1998) ja kokoelmateosta *Suomen taloushistoria 2* (1982). Näitä olen hyödyntänyt avaamaan tapahtumien olosuhteita ja taustoja yleisellä tasolla.

Metodinani tutkimuksessani on lähdeanalyysi. Tutustun lähteisiin kriittisesti ja teen niistä päätelmiä ja esitän tutkimuksessani johtopäätökset. Näin päädyn tutkimustuloksiini. Historiantutkimuksen kartalla tutkimukseni sijoittuu sosiaali- ja taloushistorian piiriin.

1. Edeltävä tilanne ja sodan tuomat vaikeudet

1.1 Vuoden 1902 kalastuslaki ja väestön muutos

Kalastus on perinteisesti ollut Suomessa hyvin vapaata juontuen aina ajoilta jolloin maanviljelyä ei Suomessa vielä juuri ollut vaan elanto oli hankittava luonnosta. Kalastus säilyi tärkeänä elinkeinona maanviljelyn ja metsästyksen rinnalla vielä maanviljelyn yleistyttyäkin. Kalastusoikeus ei vanhastaan ollut riippuvainen maaomistuksesta vaan kalastuspaikan sai omakseen valtaamalla ja se pysyi valtaajan hallinnassa niin kauan kuin sitä käytti. Kalastusoikeus perustui siis sen eteen tehtyyn työhön ei maanomistukseen. Samaan tapaan kuin raivattu kaski pysyi raivaajallaan niin kauan, kuin hän kaskea viljeli. Yleisenä sääntönä pidettiin, että raivatun alueen, kuten pellon ranta-aluetta ei voinut vallata kalastukseen. Kalastuksessa oli kuitenkin monia paikallisia tapoja ja sääntöjä ympäri maan.²

Vuonna 1898 Julian Serlachiuksen johtama kalastuskomitea antoi mietintönsä uudeksi kalastuslaiksi Suomeen. Ehdotuksessa pyrittiin kasvattamaan kalastuselinkeino tuotantoa ja toisaalta myös turvaamaan kalakannat. Kalansaaliit olivat laskeneet Suomessa ja yhtenä syypäänä pidettiin liikakalastusta, jonka katsottiin taas johtuvan epäselvistä kalastusoikeuskysymyksistä ja vesialueiden omistuksesta, jotka sallivat kaikkien kalastaa. Raportissa moititaan muun muassa sitä, että ”loiset” tyhjentävät maanomistajien vedet kaloista. Ongelmat haluttiin ratkaista laatimalla selvät säännöt vesialueiden omistuksesta. Vesialueiden tuli olla tarpeeksi suuria, jotta niiden saalis riitti elättämään yhden huonekunnan. Mietintö tuli valtiopäivien käsittelyyn vuonna 1900 ja 23.07.1902 vahvistettiin lakipaketti, johon kuului myös laki vesialueiden jaosta. Tämän johdosta kumottiin myös silakan yleiskalastusoikeus merialueilla, koska sen katsottiin loukkaavan vesialueiden omistajien oikeuksia.³

Laki aiheutti nopeasti vastareaktioita. Jo vuonna 1910 valmistui uusi mietintö, joka vaati silakan yleiskalastusoikeuden palauttamista, vesialueiden jakamista määrääjäksi osakkaiden kesken ja kalastusalueiden hankkimista tilattomille. Taustalla oli ammattikalastajien tilanne, sillä he olivat usein tilatonta väestöä, joiden kalastusmahdollisuudet olivat nyt rajatut. Kritiikkiä aiheutti myös se, että nyt vesialueiden omistajat harjoittivat vapaasti vesillä liikakalastusta ja kalakannat kärsivät.

² Vuolle & Oittinen 1994, 12-13.

³ Honkanen 1985, 28-31.

Uusi mietintö joutui kuitenkin vielä suuremman vastustuksen kohteeksi eikä uudistusvaatimuksia toteutettu.⁴

Suurimpana muutoksena kalastusoikeuteen oli itsenäistymisen ja sotien välisenä aikana ns. kalastustorppalaki vuonna 1924. Kalastustorpat jäivät ulkopuolelle vuoden 1918 torpparivapautuslaista. Kalastustorpaksi määritettiin maatilan alue, joka oli kalastusoikeuksineen vuokrattu pääasiallisesti kalastuselinkeinon harjoittamista varten. Vuonna 1924 säädettiin kuitenkin laki, jonka mukaan kalastustorpan vuokralainen pystyi lunastamaan torpan itselleen. Ehtona oli, että myös vesialueen kalastusoikeus oli sisällytetty alkuperäiseen vuokrasopimukseen. Lunastetut torpat merkittiin maarekisteriin kalastustiloiksi.⁵ Laki paransi tilattomien ammattikalastajien asemaa, sillä nyt he saattoivat hankkia kalastustilat itselleen.

Suomi koki maailmansotien välissä suuren väestönkasvun: Vuosien 1920 ja 1940 välisenä aikana väestö kasvoi puolella miljoonalla hengellä. Tämä johti taajamaväestön kasvuun mutta silti vielä vuonna 1940 75 % väestöstä asui maaseudulla. Sotien välisenä aikana maanomistajien määrä nousi voimakkaasti torpparivapautuksen ja uudisraivauksen ansiosta ja irtain maatyöväki taas väheni. Uusien viljelijöiden joukossa oli kuitenkin paljon pientilallisia, joiden pienet tilat eivät riittäneet elättämään viljelijöitään. He joutuivatkin osin hakemaan elantoaan muualta, kuten palkkatyöstä.⁶ Väestönkasvu ja lisätoimeentulon tarve on varmasti lisännyt painetta kalastuksen harjoittamiseen, mutta se oli estynyt tiukkojen kalastussääntöjen takia. Pitää muistaa, että maaomaisuus ei automaattisesti tarkoittanut vesialueen omistusta. Voidaan siis sanoa, että kalastusoikeuksien tarvitsijoiden määrä kasvoi sotien välisellä ajalla.

John Österholm esitti jo syyskuussa 1939 kysymyksen kalastuslain uudistamisesta, joka oli ollut vireillä jo vuodesta 1925. Hän penää kysymyksessään, milloin asiasta on oikein odotettavissa esitys. Apulaismaatalousministeri J. Koivisto vastasi Österholmille, että isona ongelmana asiassa on ollut vesistöjen omistusoikeus, käyttö ja jakokysymykset. Siksi asia on mahdollisesti suoritettava yhdessä vesioikeuslainsäädännön ja jakolainsäädännön kanssa. Korkeimman oikeudenlausunto asiasta oli saapunut

⁴ Honkanen 1985, 31-32.

⁵ Honkanen 1985, 32-33.

⁶ Pitkänen 1982, 192-203.

huhtikuussa ja esitys tulisi aikaisintaan ensi valtiopäivillä. Koivistokin myönsi vanhassa laissa olevan paljon parannettavaa.⁷

1.2 Elintarviketilanne huononee

Suomella ei vielä toisen maailmansodan alettua ollut tehokasta taloustilastointia, jolla taloutta olisi voitu tehokkaasti ohjata. Myös ennalta varautuminen sotaan oli heikkoa, vaikka elintarvikeomavaraisuus olikin korkea. Se oli ennen sotia noin 80 %. Kuitenkin vuosina 1940—1947 viljasato jäi 60-65 prosenttiin sotaa edeltävästä tasosta. Sitä laskivat pula väkilannoitteista, aluemenetykset ja huonot sääolot. Myös karjakanta väheni vuoteen 1942 mennessä kolmanneksella.⁸ Näissä olosuhteissa Suomen lukuisten järvien kalavarannot ovat varmasti koettu tärkeiksi ja niiden käyttöä on haluttu tehostaa.

Elintarvikkeiden säännöstely alkoi Suomessa jo ennen sotaa, kun kahvia ja sokeria alettiin säännöstellä syksyllä 1939. Sodan syttyessä melkein kaikki elintarvikkeet joutuivat nopeasti sääntelyn piiriin. Yllättäen kala ei joutunut säännöstelyyn alle, vaikka sitäkin harkittiin. Se oli ainoa peruselintarvike jota ei säännöstelty.⁹

Sota-aikana omatoimisuus elintarvikkeiden hankinnassa korostui. Kaikki mahdollinen viljelymaa otettiin käyttöön, ja esimerkiksi kaupungeissa puistot ja katujen viherreunat otettiin viljelykäyttöön. Monen kotitalon pieneenkin pihaan nousi kasvimaat. Myös metsänantimien, kuten marjojen ja sienien merkitys korostui.¹⁰ Näissä olosuhteissa varmasti moni on alkanut tähyillä läheisten vesistöjen kalojen suuntaan.

Vuonna 1941 esitystä kalastuslain uudistamisesta ei ollut annettu vielä kukaan ja tuolloin asiaa alettiin kiiruhtaa.¹¹ Taustalla oli tilattoman väestön hankala tilanne, sillä kun heillä ei ollut maaomaisuutta niin heillä ei myöskään ollut kalastusoikeutta vaikka sota oli heikentänyt Suomen elintarviketilannetta. Tähän mennessä tilattomat olivat voineet kalastaa avomerellä mutta polttoainepulan takia tämä oli vaikeutunut. Tilattomat olivat myös voineet vuokrata kalastusalueita. Uuden kalastuslain yksi päämäärä olikin

⁷ Ed. Österholmin kysymys joka koskee kalastuslainsäädännön uudistamista, sekä apulaismaalaisministerin siihen antama vastaus. VP 1939, PK s. 162-164.

⁸ Pihkala 1982, 317-324.

⁹ Kallioniemi 1998, 69-71.

¹⁰ Kallioniemi 1998, 74-80.

¹¹ Lindström y. m: Esityksen antamisesta uudeksi kalastuslainsäädännöksi. VP 1941, Liitt. VII; n:o 38.

tilattoman väestön kalastusoikeuksien laajentaminen. Ajatuksena oli, että kalastusoikeus kuuluu kaikille ja pula-aikana myös kalavarannot pitäisi saada tehokkaaseen käyttöön.¹²

1.3 Ammattikalastajien vaikeudet

Toinen maailmansota näkyi kalastajien arjessa negatiivisena jo ennen kuin sota Suomessa syttyi. Ensimmäisenä kalan vienti Suomesta ulkomaille alkoi kangerrella. Ensimmäiset vaikeudet viennin osalta koettiin jo syyskuussa 1939, eli ennen sodan syttymistä Suomessa. Tuolloin kalan vienti Ruotsiin väheni ja ravun vienti loppui kokonaan kysynnän heiketessä. Muiden vientimaiden osalta ei vielä tuolloin osattu sanoa eroa. Myös tuontilupien saanti vaikeutui ja esimerkiksi Viroon vietyjä kalalähetyksiä palautettiin, kun tuontiluvat eivät olleet kunnossa. Myös ulkomaille myydyin kalan hinnat laskivat.¹³ Toisaalta kalansaaliit huononivat myös sääolosuhteiden takia, sillä vuosien 1939—1940 ankara talvi verotti kalakantoja ja vuoden 1940 sateinen ja kolea kesä vaikeutti kalastus toimintaa.¹⁴ Kalastajat kohtasivat vastustusta siis vähän joka puolelta.

Toisaalta sotatila lisäsi kalan kysyntää, kun muiden ruoka-aineiden saanti vaikeutui. Tämä lisäsi kalan merkitystä ruokavaliassa. Kalan kysyntä puolestaan lisäsi painetta kalastukseen joka taas oli vaikeuksissa sodan takia. Maatalousministeriö myönsi Suomen Kalatalousyhdistykselle apurahaa kalastuselinkeinon kehittämistä varten. Kehitystoimi keskittyi talvikalastuksen opettamiseen, pyydysten hankinnan avustamiseen ja käytön opetukseen. Tarjottiin myös opastusta, miten kala säilötään oikein ja miten se valmistetaan ruuaksi.¹⁵

Ulkomaan tuonnin vaikeutuminen näkyi, kun kalastuselinkeinolle tärkeitä suolaa ja pyydysmateriaaleja ei enää saatu entiseen malliin. Suola oli tärkeää kalan säilönnässä ja pyydysmateriaaleja, pääasiassa puuvillaa, tarvittiin pyydysten korjaamiseen ja uusien rakentamiseen. Suolan puute alkoi näkyä siinä, että silakkaa alettiin myydä tuoreena ja savustettuna suolasilakan sijaan. Tämä sen takia, että suolaa ei kunnolla enää riittänyt

¹² Kääriäinen y. m: Esityksen antamisesta kalastusoikeutta koskevien rajoitusten kumoamisesta. VP 1941, Liitt. VII; n:o 39.

¹³ Y. Wuorentaus, ”Sotatilanteen vaikutus kalastukseemme” (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 9 1939.

¹⁴ ”Kesän kalansaalis oli huono” (art.). *Metsästys ja Kalastus*, no 9-10 1940.

¹⁵ Y. Wuorentaus, ”Ajankohtaista kalataloustoiminnassamme” (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 1 1941.

suuren silakkamäärän suolaamiseen. Toisaalta suolasilakan kysyntä oli muutenkin laskenut.¹⁶

Sotatila aiheutti myös välittömän hengenvaaran kalastajille, varsinkin rannikkoseudulla. Myös ammattiaan harjoittaviin kalastajiin kohdistettiin venäläisten taholta pommituksia ja laivaston tykkitulta. Tämän takia kalastus rannikkoseuduilla vaikeutui tai jopa estyi kokonaan. Voidakseen harjoittaa ammattiaan edes jotenkin turvallisesti kalastajien oli toimittava vuorokauden pimeinä tunteina ja pyydykset oli naamioitava, jotta laivat ja pommikoneet eivät niitä havaitsisi. Toisaalta pommitukset toivat kalastajille pientä apua sillä pommit tainnuttivat lähiympäristönsä kalat, jotka sitten saattoi vain kerätä talteen. Talvella pommit ja kranaatit tekivät kalastajille avannot valmiiksi.¹⁷ Tietenkään nämä pienet seikat eivät riittäneet kompensoimaan menetyksiä joita sotatila aiheutti. Rannikon vaarallinen tilanne toisaalta osaltaan lisäsi sisävesien merkitystä kalastuksessa jota ennen oli väheksytty.¹⁸

Pahimmaksi ongelmaksi nousi kuitenkin veneiden ja autojen polttoaineiden rajoitukset mitkä rajoittivat kalastajien toimintaa. Suomen kalastusyhdistyksen johtokunta kokoontui asian tiimoilta syyskuussa 1939 ja päätti nimittää lähetystön neuvottelemaan asianosaisen ministerin kanssa lisäpolttoaineen saannista. Kuitenkin samaan aikaan maataloushallituksen kalastusosasto teki asiasta ehdotuksen hallitukselle ja parin päivän päästä hallitus myönsi kalastusaluksille lisäpolttoainetta. Tämä koski kuitenkin vain aluksia, ja kuljetusautoille myönnettävästä lisäpolttoaineesta alettiin päättää tapauskohtaisesti. Tavallisesti hyvin perustellut anomukset hyväksyttiin.¹⁹

Sodan aikana liikenteen luotettavuus heikkeni ja varsinkin raideliikenteessä tapahtui usein myöhästymisiä. Tieliikenteessä taas vaikutti polttoainepula kuten edellä todettiin. Tämä oli iso ongelma, sillä kala on helposti pilaantuvaa ja se pitäisi varsinkin kesä aikaan saada nopeasti kuluttajille tai kylmäsäilöön. Tilannetta pahensi se, että sodan takia kylmäkuljetusvaunuista ja jäästä oli pulaa. Tilannetta helpotti kuitenkin se, että elintarvikepulan vuoksi myös huonokuntoinen kala meni kaupaksi. Lisäksi jään käytöstä havaittiin olevan ongelmia, sillä jäiden sulaessa sulamisvesi loi hyvän

¹⁶ Y. Wuorentaus, "Sotatilanteen vaikutus kalastukseemme" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 9 1939.

¹⁷ Y. Wuorentaus, "Kala kansan kasvattaapi, veden vilja virkistääpi" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 1 1940.

¹⁸ Y. Wuorentaus, "Ajankohtaista kalataloustoiminnassamme" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 1 1941.

¹⁹ Y. Wuorentaus, "Sotatilanteen vaikutus kalastukseemme" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 9 1939.

kasvualustan bakteereille. Suolaus oli parempi säilytyskeino mutta sodan takia myös suolasta oli puutetta kuten edellä mainitsin. Säilyvyyden parantamiseksi tehtiin kokeita silakan säilömisestä kemikaalien avulla. Kokeissa käytettiin suolan ja bentsoehapon sekoitusta eri suhteissa. Tulokset olivat osittain lupaavia mutta bentsoehapon käytössä oli myös useita ongelmia. Se aiheutti makuhaittoja ja oli mahdollisesti terveydelle haitallista. Kemikaalit olivat myös vaativia ja kalliita käyttää.²⁰

Sotatila tyrehdytti myös Suomeen ulkomailta tuotujen pyydysten ja niiden materiaalien virran kuten edellä mainitsin. Suomessakin kyllä valmistettiin kalastajien pyydyksiä mutta valmistus oli pitkälti ulkomailta tuodun puuvillan varassa. Pula materiaaleista aiheutti sen, että alettiin suunnittelemaan pyydysten valmistamista kotimaisista raaka-aineista. Suomessa oli jo vanhastaan viljelty pellavaa ja hampua ja näitä oli aiemmin käytetty myös pyydysmateriaaleina. Suomessa oli lisätty pellavan viljelyä sodan aikana, koska sitä tarvittiin vaatteiden valmistukseen. *Suomen kalastuslehti* tiedusteli vuoden 1942 numerossaan että riittäisikö tästä sadosta myös kalastajille. Elintarvikepulan takia kalastus oli tärkeää eikä se onnistuisi ilman pyydyksiä.²¹ Materiaalipula näkyi myös siinä, että lehdessä neuvottiin miten valmistaa ja käyttää vanhanajan puukatiskaa.²² Materiaalipula vaati luovuutta, jotta kalastus edelleen jatkuisi. Valtio tuli vastaan siten, että vuonna 1940 kutomateollisuuden säännöstelyn ulkopuolelle jätettiin kalastustarvikkeisiin tarvittavat langat ja niistä tehdyt pyydykset.²³

Valtiovallan vastaantulo näkyy myös siinä, että Maatalousministeriö päätti poistaa siian rauhoituksen merialueilta loka ja marraskuun ajaksi vuonna 1939.²⁴ Näin kalastajat saivat toimia vapaammin. Erikoislupa on annettu jo ennen talvisodan syttymistä mikä todistaa, että kalastajat ovat tarvinneet apua jo ennen sitä. Valtio myönsi myös apurahaa neuvontaan ja välineiden hankintaan ja kalastajat saivat myös lahjoituksia Ruotsista.²⁵ Sodanaikana tehtiin myös erilaisia helpotuksia kuten vuoden 1941 aikana jolloin

²⁰ S.L. Nikulainen, "Kalan kuljetuksesta sota-aikana: Esimerkkinä silakka. Huomioita tuoreen silakan kuljetuksesta" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 8-9 1942.

²¹ K. Hinkkanen, "Kotimaista raaka-ainetta kalastajalankojen valmistukseen" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 8-9 1942.

²² A. Vepsäläinen, "Puukatiskat jälleen käyttöön" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 1 1942.

²³ "Kalastajalangat ja lankapyydykset säännöstelyn ulkopuolelle" (ilm.). *Suomen kalastuslehti*, no 10 1940.

²⁴ Y. Wuorentaus, "Sotatilanteen vaikutus kalastukseemme" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 9 1939.

²⁵ "Ruotsista avustuksia kalastajille" (art.). *Suomen Kalastuslehti*, no 8 1940.

sallittiin liikkuvalla rihmapyydyksellä kalastaminen poikkeuksellisesti jo jäiden lähdön aikaan ja kuhan kesäkuun rauhoitusaika poistettiin.²⁶

Poikkeuksellinen tilanne näkyi myös siinä, että normaalisti kielletty ja epäeettisenä pidetty pyyntimuoto tuulastus sallittiin. Tuulastuksella tarkoitetaan pyyntimuotoa, jossa öiseen aikaan veneestä keinovalon loisteessa kala pistetään atraimella (monipiikkisellä keihäällä) tai napataan rautalankaisella haavilla. Tuulastus kiellettiin edelleen vain lohypoitoisissa joissa. Sen merkitys kasvoi olosuhteissa joissa rihma- ja lankapyydyksistä, kuten verkoista, oli pulaa.²⁷ Se ei tarvinnut erityisiä investointeja. Tarvittiin vain kaksi miestä (pistäjä ja veneen ohjaaja), vene, atrain tai haavi ja valonlähde kuten lyhty tai soihtu. *Suomen Kalastuslehti* antoi numerossaan ohjeita tuulastukseen, joten sillä on nähty olevan merkitystä. Toisaalta kyseessä on vaativa kalastuksen muoto, joten saaliit eivät ole suuria.

1.4 Menetettyjä ja valloitettuja kalastajia

Petsamon tilanne oli kalastuksen näkökulmasta erityisen hankala, sillä talvisodan alueluovutusten yhteydessä menetetyt Kalastajasaarenon myötä menetettiin iso osa kalastusalueista. Tämän lisäksi suurin osa alueen kalankuivatuspuista tuhoutui sodassa, joten turskan perinteinen säilöntä eli kuivaaminen ei enää onnistunut. Lisäksi ongelmiksi nousivat Jäämerelle sopivien kalastusalueiden ja kuljetuskaluston puute. Petsamon vesissä olisi kuitenkin havaintojen perusteella ollut saatavilla runsaasti turskaa ja lohta.²⁸ Petsamon tilannetta ei kuitenkaan valtiovallan taholta juurikaan käsitelty eikä siitä paljoa myöskään *Suomen Kalastuslehdessä* puhuttu mistä voisi päätellä, että sitä ei ole mielletty tärkeäksi. Tämä vaikuttaa oudolta sillä kyseessä oli Suomen ainoa väylä Valtamerelle suurten kalansaaliiden kimppuun. Ehkä alue oli liian pieni, jotta sillä olisi ollut merkitystä ja Kalastajasaarenon menetys vähensi sen merkitystä edelleen.

Yhdeksi isoksi ongelmakohdaksi muodostui myös kalastusta harjoittaneen siirtolaisväestön avustaminen. Talvisodan jälkeisten alueluovutusten yhteydessä noin kolmannes rannikon kalastajaväestöstä menetti kotinsa. Tähän pitää lisätä vielä

²⁶ "Kalastussäännöksiin helpotuksia" (ilm.). *Metsästäys ja Kalastus*, no 4 1941.

²⁷ K. Hinkkanen, "Tuulastamisesta keväällä" (art.). *Suomen Kalastuslehti*, no 3 1942.

²⁸ "Petsamon nykyisistä kalastusoloista" (art.). *Suomen Kalastuslehti*, no 6-7 1940.

Laatokan kalastajaväestö. Alueluovutukset, etenkin itäinen Suomenlahti ja Laatokka tarkoittivat myös mittavaa kalavarantojen menetystä. Esimerkiksi ennen sotia 20-22 % Suomen silakkasaaliista oli saatu menetetyltä Suomenlahden alueelta.²⁹ Tämä kaikki oli nyt pois Suomen elintarvikehuollosta. Jotta kalastus jatkuisi pyrittiin siihen, että väki jatkaisi kalastuselinkeinoa myös uusilla alueillaan mikä turvaisi elintarviketuotantoa.

Kansanedustaja John Österholm teki asiasta kysymyksen, jossa hän vaati, että uusia kalastustiloja perustettaisiin myös sisävesialueille eikä ainoastaan merialueille. Österholm perusteli vaatimustaan, sillä että merialueilla oli pulaa vapaista maa- ja kalastusalueista, kun taas sisävesillä oli hänen mukaansa käyttämätöntä potentiaalia. Näin myös sisävedet saataisiin tehokkaaseen kalastuskäyttöön. Maatalousministeri Kalliokoski antoi Österholmin vaatimuksille kieltävän vastauksen huhtikuussa 1941. Perusteluna hän käytti sitä, että uusien kalastustilojen perustaminen merialueille oli vasta alkuvaiheessa, joten päätelmiä alueiden riittämisestä ei voitu tehdä. Hän kuitenkin huomautti, että kalastustiloja ei ole koettu niin tärkeäksi kuin maatiloja, mutta elintarvikepuolan takia uusien kalastustilojen perustamista oli kiirehditty. Hän esitti myös huolensa sisävesien kalakantojen riittävydestä, mikäli sinne sijoitettaisiin tehokasta kalastusta. Siirtoväen kalastajat olivat myös tottuneet merialueille, joten heidän sijoittamisensa sisävesille ei hänen mielestään olisi ollut järkevää. Kalliokoski kuitenkin totesi, että jos kalastajien sijoittamisessa merialueille ilmenee ongelmia niin voidaan harkita myös sijoitustoimia sisävesille.³⁰

Pääpiirre evakkojen asuttamisessa oli se, että uudet kotialueet muistuttaisivat menetettyjä kotialueita ja samojen alueiden asukkaat sijoitettaisiin lähelle toisiaan. Tämä ei kuitenkaan aina toteutunut heti. Esimerkiksi meren rannalla asuneet Kuolemanjärven asukkaat asutettiin talvisodan jälkeen Satakuntaan mutta lopulliseksi asuinpaikaksi tuli Turun seutu. Myös Paraisten saaristoon sijoitettiin väkeä. Suomenkielisten kalastajien sijoitussuunnitelma julkaistiin vuonna 1946. Siirtoväen asuttaminen oli tärkeä toimi korjatessa sodan tuhoja. Se oli myös tuon ajan sosiaalipolitiikkaa: Oma maatila tai kalavesi antoi toimeentulon.³¹ Aihetta käsittelevässä

²⁹ "Rauhanteossa luovutettujen alueiden kalastajaväestö ja kalastukselliset arvot" (art.). *Suomen Kalastuslehti*, no 2 1940.

³⁰ Ed. Österholmin kysymys, joka koskee kalastustilojen muodostamista pika-asutuksen yhteydessä sisävesialueille, ja maatalousministerin siihen antama vastaus. VP 1941, PK I, s.583-588.

³¹ Pirhonen 2014, 64-71.

tutkimuksessa puhutaan lähinnä maanviljelijöistä mutta varmasti myös siirtolaiskalastajilla on ollut merkitystä Suomen nousussa sodan jälkeen.

Siinä missä Suomen puolelle evakoiksi joutuneille ei tahtonut löytyä kalastusalueita niin miehitetyn Itä-Karjalan alueella paikalliset kalastajat joutuivat työskentelemään suomalaisten miehittäjien hyväksi. Itä-Karjalan vesistä saatiin kipeästi kaivattua helpotusta Suomen elintarviketilanteeseen. Armeija järjesti kalastuksen miehitysalueilla. Käytännössä tämä tarkoitti, että paikalliset kalastajat työskentelivät suomalaisten työnjohtajien alaisuudessa. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut orjatyötä vaan paikalliset saivat osuuden saaliin hinnasta. Armeija piti itsellään pyydysten hankintaan ja korjaukseen liittyvät kulut. Saalis jaettiin armeijan alaisille elimille. Kalastustyössä eivät olleet vain paikalliset vaan myös Suomen armeijan sotilaat perustivat alueelle kalastuskuntia kalastustehtäviin. Toimintaa supisti se, että Neuvostoaikana Itä-Karjalan vesistöt, kuten Ääninen, olivat olleet liikakalastuksen kohteina ja niiden kalakannat olivat romahtaneet. Niinpä saaliit pysyivät kohtalaisen pieninä.³²

³² T. Piha, "Yhtä ja toista Itä-Karjalan kalastusta koskevaa" (art.). *Metsästys ja Kalastus*, no 9 1943.

2. Väliaikainen kalastuslaki

2.1 Aloite kalastusoikeuden laajentamisesta

Kansanedustaja Räisänen ehdotti laiksi kalastusoikeuden väliaikaisesta laajentamisesta annettiin helmikuussa 1941. Perusteluna asialle nähtiin, että aiemmin kalavedet ovat kuuluneet kaikille ja kaikilla on ollut oikeus käyttää näitä luonnonresursseja. Kuitenkin väestön kasvaessa ja kalakantojen hiipuesssa oli kalastusoikeus siirretty vesialueen omistajalle. Vesialueen omistus oli yleensä riippuvainen maaomistuksesta, joten maanomistajat olivat yleensä myös vedenomistajia. Kalastusoikeutta koskevia säännöksiä oli vielä jäljellä niinkin kaukaa, kuin vuodelta 1734 ja vuonna 1902 annetussa kalastussäännössä. Vuoden 1902 lakia oli muutettu joltain osin myös tämän jälkeen ja kalastusta koskevia säännöksiä oli myös joissain muissa laeissa.³³ Pitää kuitenkin huomioida, että maanomistus ei automaattisesti tarkoittanut myös vesialueen omistusta. Näin ollen myös monet maanomistajat jäivät kalastusoikeuden ulkopuolelle.³⁴

Vanhassa kalastuslaissa maaton väestökään ei ollut täysin vailla kalastusoikeutta. Kunnan asukas sai vapaasti kalastaa sellaisella järven selällä jonka pituus ja leveys olivat vähintään 8km. Tällöinkin kalastus oli sallittua vain ongella tai muulla koukulla. Merialueella jokaisella Suomen kansalaisella oli oikeus harjoittaa kaikenlaista kalastusta meren ulapalla. Käytännössä tämä oli kuitenkin vaikeaa. Sisävesikalastuksessa ongelmaksi tuli se, että riittävän kokoisia järvenselkiä on Suomessa vähän, joten vain harvat hyötyivät tästä mahdollisuudesta.³⁵ Myös merialueella ulappakalastus vaikeutui huomattavasti sodan aikaisen polttoainepulan takia. Käytännössä kalastusoikeus oli siis vesialueen omistajalla. Räisänen kuitenkin huomauttaa lakiehdotuksessaan, että myös maaton väestö oli harjoittanut kalastusta toisten alueilla vanhoihin ”*nautinto-oikeuksiin*” perustuen maanomistajien kykenemättä sitä estämään. Kenties tämä ajattelumalli oli jääne ajalta, jolloin kalastaminen oli vapaata. Vaikka aikaa oli jo kulunut niin kaikki eivät muutosta hyväksyneet vaan pitivät heidän mielestään oikeuksistaan kiinni.

³³ Räisänen y. m. Ehdotus laiksi kalastusoikeuden väliaikaisesta laajentamisesta, VP 1941, Liitt VII; Lak.al. n:o 20.

³⁴ Kääriäinen y. m: Esityksen antamisesta kalastusoikeutta koskevien rajoitusten kumoamisesta, VP 1941, Liitt. VII; Toiv.al. n:o 39.

³⁵ Kääriäinen y. m: Esityksen antamisesta kalastusoikeutta koskevien rajoitusten kumoamisesta. VP 1941, Liitt. VII; Toiv.al. n:o 39.

Räisänen tuo lakiehdotuksessaan myös esille huolen kalakantojen kestävydestä, jos kalastus vapautetaan. Hän oli kuitenkin sitä mieltä, että Suomen kansan selviäminen on tärkeämpää ja siksi laki oli tarpeen. Hän kuitenkin painotti, että kalastuksen vapautus on vain väliaikainen eikä hän ota kantaa kalastuslain pysyvään muuttamiseen. Hänen ehdotuksessaan maaton väestökään ei saanut tehdä mitä halusi vaan tiettyjä sääntöjä oli noudatettava. Uusien kalastajien piti noudattaa voimassaolevia rajoitusmääräyksiä ja sääntöjä ja sallittuja pyydyksiä olivat koukku- ja rihmapyydykset. Liikkuvat rihmapyydykset, kuten nuotat, olivat kiellettyjä samoin kuin patorakennelmat. Ehdotuksessa vuosina 1941 ja 1942 muillakin kuin vesialueen omistajilla oli oikeus harjoittaa kalastusta.³⁶

2.2 Laki eduskunnan käsittelyssä

Lakiehdotus eteni Suurelle valiokunnalle, joka antoi siitä mietintönsä toukokuussa 1941. Se kannatti lakialoitetta mutta asetti siihen joitain muutoksia. Suuri valiokunta päätti, että lakimuutos koskee vain kotitarvekalastusta. Tämän voi nähdä kädenojennuksena ammattikalastajille joiden toimeentuloa laki olisi laajimmillaan voinut uhata. Samassa valossa voi nähdä myös edellä mainitut pyydysrajoitukset. Se myös lisäsi, että sodassa luovutettujen alueiden siirtolaisväestöllä oli oikeus harjoittaa myös ammattimaista kalastusta. Lakiin vaadittiin myös lisää tiukennuksia, kuten lisää pyydysrajoituksia ja niiden asettamisen rajoituksia. Esimerkiksi kotitarvekalastaja ei olisi saanut asettaa pyydyksiään 100 metriä lähemmäs rantaa tai liian lähelle vesialueen omistajan pyydyksiä. Eduskunta kuitenkin katsoi, että nämä rajoitukset rajoittaisivat kalastusta liikaa eikä niihin suostuttu.³⁷

Päivämäärällä 26.05.1941 astui voimaan laki väliaikaisesta kalastusoikeudesta myös tilattomalle väestölle vuoden 1942 loppuun saakka.³⁸ Laki hyväksyttiin lopulta selvin luvuin, sillä lakialoite julistettiin kiireelliseksi 135:llä äänellä 14:sta sitä vastustaen (tyhjiä 4 ja poissa 46). Laki hyväksyttiin lopulta 138:lla äänellä ja 15 vastusti sitä (tyhjiä ääniä oli 46). Käsittelyssä lakia vastustettiin sen perusteella, että se loukkasi omistusoikeutta antamatta mitään korvausta oikeuden menetyksestä. Myös

³⁶ Räisänen y. m. Ehdotus laiksi kalastusoikeuden väliaikaisesta laajentamisesta. VP 1941, Liitt. VII; Lak.al. n:o 20.

³⁷ Laki väliaikaisesta kalastusoikeudesta. VP 1941, AK I, Es. n:o 29.

³⁸ Laki väliaikaisesta kalastusoikeudesta. As. kok. 356/1941.

ammattikalastajien asema ja kalakantojen kestävyys aiheuttivat huolta.³⁹ Koska laki kuitenkin hyväksyttiin niin selvin luvuin on ilmeistä, että ruuan saanti koettiin tärkeämmäksi.

2.3 Lain ongelmat ja vastalauseet

Yleinen kalastusoikeus ei onnistunut kuitenkaan ongelmitta. Esimerkiksi Hämeen-Satakunnan kalastuskunnat olivat ilmaisseet kevään 1941 kokouksessaan tyytymättömyyttään lakia kohtaan. Heidän mielestään uusi kalastusoikeus toisi mukanaan epäjärjestyttä ja vaikeuttaisi kalavesien hoitoa ja kalastuskuntien toimintaa. Kalastuskunnat olivat kertomuksensa mukaan saaneet kahden viime kesän aikana runsaasti valituksia liittyen vapaaseen kalastamiseen. Raportoitiin toisten pyydysten kokemista, laittomilla pyydyksillä tai kielletyissä paikoissa kalastamista ja pyydysmäärien ylittämistä. Etenkin rautalankakatiska oli yleistynyt ja niitä oli laskettu vesiin paljon. Kalastuksen lisääntyessä ilmeni myös tapauksia, joissa ihmiset tekeytyivät ammattikalastajiksi ja välttelivät näin työvelvollisuuslain velvoitteita.⁴⁰ Kalastuskuntien esittämien tapahtumien on täytynyt tapahtua jo ennen lakia, joten maattomat ovat harjoittaneet laitonta kalastusta ennen väliaikaista kalastuslakia. Tämän laittomuuden laillistaminen on varmasti ollut yksi syy kääntämään heitä lakia vastaan.

Vastustajatkin myönsivät, että ajatus vapaasta kalastuksesta oli hyvä. Laissa nähtiin kuitenkin paljon ongelmia. Sen katsottiin luoneen epävakautta ja levottomuutta kalavesille, kun oli ilmaantunut uusia toimijoita, jotka eivät tieneet tai kunnioittaneet sääntöjä. Suomen Kalastusyhdistyksen mukaan laki käytännössä laillisti laittoman kalastuksen ja antoi näin väärää kuvaa oikeasta ja väärästä. Käsitys vapaasta kalastusoikeudesta antoi monille sen kuvan, että kalastus todella vapautui vaikka kotitarvekalastajienkin olisi pitänyt noudattaa muita kalastuksesta annettuja määräyksiä. *Suomen Kalastuslehden* artikkelien ja kannanottojen mukaan näin ei tapahtunut vaan laittomuudet lisääntyivät kalavesillä. Lisäksi nähtiin, että lain mahdollistama kotitarvekalastus häiritsi ammattimaista kalastusta ja aiheutti näin haittaa Suomen elintarvikehuollolle. Suomen Kalastusyhdistys linjasikin, että kalastus voitaisiin

³⁹ Helsingin Sanomat 20.05.1941.

⁴⁰ T.P Hakola, "Jokamiehen kalastuslain haitoista Pohjois-Hämeessä" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 11-12 1942.

kriisitilanteissa järjestää ilman lakia sopimalla asioista tapauskohtaisesti vesialueiden omistajien kanssa.⁴¹

Toisaalta viha jokamiehen kalastuslakia kohtaan tuntuu paikoitellen ylimitoitetulta. Lain arvostelijatkin myönsivät, että lailla ei ollut suurta merkitystä, koska sotatilan ja työvoimantarpeen takia kotitarvekalastukseen ei riittänyt voimavaroja eikä se käynnistynyt kunnolla.⁴² Jos kalastus ei käynnistynyt kunnolla, eikä sillä ollut juuri merkitystä olivatko haitat todella niin suuret? Lisäksi pelättiin, että laki juurruttaisi pahoja tapoja kalavesille vaiheessa jossa se oli ollut voimassa vasta vuoden. Tuomio annettiin siis nopeasti.

Huolta ilmeni myös kalakantojen riittävydestä, sillä monet pienetkin järvet, jotka tulivat nyt vapaan kalastuksen piiriin, sijaitsivat tiheään asutulla alueilla. Oli jo olemassa havaintoja, että Pohjois-Hämeen alueella lohi ja siikakannat koskissa olivat taantuneet. Tämä näkyi siinä, että paikalliset kalanviljelijät eivät enää saaneet pyydettyä emokalaja samassa määrin kuin edellisinä vuosina. Tämä voi kuitenkin johtua myös huonosta mätivuodesta eikä välttämättä liikakalastuksesta⁴³.

Kalastuskuntien ja Kalastusyhdistyksen nihkeys lain edessä oli odotettua, sillä heidän menettivät siinä etuoikeutensa kalavesiin eikä kalastuksen säännöstely ollut enää heidän käsissään. On varmasti totta, että kalastuksen vapautuminen on lisännyt kalastusta ja esimerkiksi katiskat ovat kätevinä kotitarvekalastusvälineinä nousseet suosioon. Toisaalta pitää huomioida, että sotatila vaikeutti myös kotitarvekalastajien mahdollisuuksia, sillä hekin jäivät ilman polttoainetta tai pyydysmateriaaleja. Vaikeissa olosuhteissa sääntöjen rikkomisen raja on voinut madaltua ja ammattikalastajien isot pyydykset ovat voineet alkaa näyttää houkuttelevalta vaihtoehdolta hankkia myös omat ruokakalat vaikka yön pimeinä tunteina.

⁴¹ Y. Wuorentaus, "Jokamiehen kalastuslaki ja Suomen Kalastusyhdistys" (art.). *Suomen Kalastuslehti*, no 11-12 1942.

⁴² Y. Wuorentaus, "Jokamiehen kalastuslaki ja Suomen Kalastusyhdistys" (art.). *Suomen Kalastuslehti*, no 11-12 1942.

⁴³ T.P Hakola, "Jokamiehen kalastuslain haitoista Pohjois-Hämeessä" (art.). *Suomen kalastuslehti*, no 11-12 1942.

2.4 Lain voimassaoloa jatketaan

Joulukuussa 1942 annettiin lakiesitys väliaikaisen kalastuslain jatkamisesta vuoden 1943 loppuun asti. Taustalla oli edelleen se, ettei Suomen elintarviketilanne ollut vielääkään parantunut eikä sodan loppumista osattu ennakoida. Tilannetta pahensi se, että suurin osa kalastajista ja muista kala-alan työntekijöistä oli rintamalla. Kotirintamalla muiden kiireiden, kuten maatilojen hoidon rinnalla kalastus jäi vähälle huomiolle. Kalastusta haittasi myös veneiden ja pyydysten puute. Toisaalta tämän takia lakiin uskallettiin ehdottaa jatkoa, koska kalakantojen ei uskottu vaarantuvan sillä pyynti jäi melko pieneksi edellä mainituista seikoista johtuen. Asiasta ei kuitenkaan ollut käytettävissä mitään tilastotietoa.

Vaikka laki oli aiheuttanut ristiriitoja kalavesillä, niitä ei ollut kuitenkaan esiintynyt niin paljon, että olisi katsottu tarpeelliseksi peruuttaa lakiesitys. Uuteen lakiesitykseen tehtiin kuitenkin joitain tarkennuksia kuten se että verkot ja rysät sallittiin vain ammattikalastajille, kun taas kotitarvekalastajat saivat tyytyä koukkupydyksiin, mertoihin ja katiskoihin. Tällä varmistettiin, että kotitarvekalastajat eivät vie ammattikalastajien elinkeinoa sillä he pystyivät saamaan suuremmilla ja tehokkaammilla pyydyksillä huomattavasti suurempia saaliita kuin kotitarvekalastajat pienillä pyydyksillä ja koukuilla. Lisäksi kalastuskunnille annettiin oikeus rajoittaa kalastusta alueillaan. Kotitarvekalastus myös kiellettiin edelleen lohipitoisessa koski- ja virtapaikoissa. Tämä ei koskenut Lapin ja Oulun läänejä, ellei maatalousministeriö ollut toisin määrännyt. Maatalousministeriö myös piti itsellään oikeuden kieltää kalastus tietyissä vesistöissä mutta käytännössä tämä tarkoitti vain joidenkin pienten järvien kalakantojen suojelua.⁴⁴ Laki jokamiehen kalastusoikeuden jatkamisesta vuoden 1944 loppuun astui voimaan huhtikuussa 1943.⁴⁵

Vuonna 1944 Suomen kalatalousyhdistys esitti jälleen näkemyksensä jokamiehen kalastusoikeuden tarpeettomuudesta ja haitallisuudesta. Yleinen rauha kalavesillä oli heidän mukaansa rikkoutunut. Kalastajien ammatinharjoittaminen vaikeutui, kun samoille apajille heidän kanssaan tuli yhtäkkiä paljon ihmisiä kilpailemaan samoista ja usein rajallisista saaliista. Muistutettiin myös, että kalastajat olivat vaikeista olosuhteista huolimatta onnistuneet hyvin tuomaan helpotusta elintarvikepulaan pyytämällä noin 30 miljoonaa kiloa kalaa vuosittain. Kalastusyhdistys linjasikin, että laki pitäisi lakkauttaa

⁴⁴ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väliaikaisesta kalastusoikeudesta. VP 1942, AK III, n:o 154.

⁴⁵ Laki väliaikaisesta kalastusoikeudesta 02.04.1943. As. kok. 295/1943.

ja jos tämä ei ole mahdollista niin sitä pitäisi vähintään muuttaa niin että vapaasti saisi kalastaa vain kotipaikkakuntansa vesistöissä ja niissäkin vain luvanvaraisesti.⁴⁶

Kalastusyhdistyksen lain vastustaminen siis jatkui. Hehän olivat kalastajien etua ajava järjestö, joka näki väliaikaisen kalastuslain uhkana kalastuselinkeinolle. Edes lakiin tehdyt rajoitukset, kuten rajoitukset tiettyjen tehokkaiden pyydysten käyttämisessä tai se että kotitarvekalastajienkin piti noudattaa yleisiä kalastussääntöjä, eivät riittäneet käännyttämään heitä lain kannalle. Ehkä lain jatkuminen yhä uudelleen herätti pelkoa, että siitä lopulta tulisi pysyvä. Tai ehkä pelkona oli, että jokamiehen kalastuslaista otettaisiin mallia pysyvään kalastuslain uudistamiseen.

Väliaikaista kalastuslakia jatkettiin vielä sodan jälkeenkin vuosi kerrallaan. Vuoden 1945 valtiopäivillä lakiin ei tehty merkittäviä muutoksia.⁴⁷ Vuonna 1946 lakiin tehtiin parannusehdotuksena, että lain nojalla toiselle kuuluvalla vesialueella kalastavan olisi maksettava erityinen kalastusmaksu ja hankittava näin kalastuslupa. Maksu olisi ollut suuruudeltaan 100mk ja siitä olisi vapautettu alle 15 vuotiaat sekä sellaiset henkilöt jotka auttavat kalastuksessa eivätkä saa osaa saaliista. Suunnitelmaa ei kuitenkaan toteutettu. Syyksi kerrottiin, että lakiehdotuksen ja toimeenpanon välillä ei ollut tarpeeksi aikaa, jotta uudistuksen edellyttämät toimenpiteet olisi voitu toteuttaa.⁴⁸ Näin ollen laki jatkui käytännössä muuttumattomana vuoden 1948 loppuun asti.

Kun väliaikaista kalastuslakia jatkettiin vielä sodan jälkeenkin niin toisaalta myös lain vastustus alkoi koventua. Jo vuoden 1946 lakiehdotuksessa myönnettiin, että laki oli tuonut useita ongelmia. Oli kuultu raporteja kalastusoikeuden ylittämisestä ja ammattikalastajien toiminnan häiritsemisestä.⁴⁹ Samassa yhteydessä edustaja Tore Hollsten teki lain hyväksymisestä vastalauseen, joka kuitenkin jäi tuloksettomaksi. Hollsten tuo vastalauseessaan esiin sen, että pyydysrajoituksia on rikottu ja myös kotitarvekalastajat ovat myyneet saaliitaan ansaintatarkoituksessa. Hän myös kertoo kuululleensa laittomuuksista ja ilkeistä ”*monelta taholta*”. Suurimmaksi ongelmaksi hän näkee sen, että muutenkin ongelmassa olevat ammattikalastajat ovat menettäneet ansainta mahdollisuuksiaan.⁵⁰

⁴⁶ ”Jokamiehen kalastusoikeudesta annettu lausunto” *Suomen kalastuslehti*, no 10 1944.

⁴⁷ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väliaikaisesta kalastusoikeudesta. VP 1945, AK III, n:o 136.

⁴⁸ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väliaikaisesta kalastusoikeudesta. VP 1946, AK III, n:o 118.

⁴⁹ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väliaikaisesta kalastusoikeudesta. VP 1946, AK III, n:o 118.

⁵⁰ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väliaikaisesta kalastusoikeudesta. VP 1946, AK III, n:o 118, Vastalause.

Väliaikaista kalastuslakia siis jatkettiin vuosi vuodelta aina vuodesta 1941 vuoden 1948 loppuun saakka. Koko tuona aikana Suomen elintarviketilanteen ei katsottu parantuneen tarpeeksi, jotta laki voitaisiin perua. Lakiin myös tehtiin tiukennuksia vuosien varrella vaikka sen vaikutuksista ei ollut yksimielisyyttä. Kuitenkin se, että laki ylipäättään hyväksyttiin yhä uudelleen tiukennuksista ja vastalauseista huolimatta kertoo siitä, että ihmisten hätä oli todellinen ja valtiiovallan tasolta haluttiin tähän vastata. Vaikka lain laatijatkin myönsivät, että siinä on ongelmia ja lakia vastustettiin niin siitä huolimatta sitä jatkettiin yhä uudelleen.

3. Kalastuslain uudistaminen

3.1 Kohti kalastuslain pysyvää muutosta

Samaan aikaan kun väliaikaista kalastuslakia toteutettiin, alkoivat kerääntyä paineet myös kalastuslain kokonaisvaltaisesta ja pysyvästä muuttamisesta. Vuoden 1941 aikana peräti kolme kansanedustajaa jätti asiasta toiveen. Edustaja Määttä toi omassa toiveessaan esille, että kalastuslain uudistus oli ollut vireillä jo vuodesta 1933. Valtioneuvosto oli tuolloin asettanut toimikunnan pohtimaan asiaa mutta se ei ollut vielä saanut toimitettua lakialoitetta eduskunnalle. Määttä muistuttaa, että kalastajaväestö eli epävarmuudessa, kun välttämättömäksi koetun lakiuudistuksen etenemisestä ei ollut mitään tietoa. Hän muistutti myös, että siirtolaiskysymys oli lisännyt painetta kalastuselinkeinoon, joten tältäkin osin asiaa tulisi kiirehtiä.⁵¹

Myös edustaja Lindström toi esiin oman huolensa kalastuslain kiirehtimisessä. Hän tuo esille saariston tilattoman väestön vaikean aseman. Hän muistutti, että ennen vanhaan tilaton väestö sai harjoittaa kotitarve- ja myös pienimuotoista kaupallista kalastusta kylien vesillä. Sittemmin vesialueiden omistajat olivat kuitenkin perustaneet kalastuskuntia, evänneet tämän oikeuden ja jopa järjestäneet vesialueille vartijoita kalastuksen estämiseksi.⁵² Tilattomien kalastus oli siis pitkälti vesialueiden omistajien hyvän tahdon varassa.

Tilaton saattoi vuokrata kalastusoikeuden vesialueen omistajalta mutta tämä oli kallis ja sangen epävarma taloudellinen sijoitus. Ei ollut varmaa, että kalastaja tienaisi kalastuksella niin hyvin että voisi maksaa vuokran, kalastuksesta koituvat kustannukset ja vielä elättää itsensä. Vesialueen omistajalle taas vuokraaminen oli riskitöntä. Lindströmin mukaan maan/vesialueenomistajien etuoikeudet kalastusoikeuksien suhteen juontuivat ajoilta, jolloin maanomistajat huolehtivat monista saariston asioista, kuten venemiesten pitämisestä, postin kuljetuksesta ja reimareiden⁵³ kustantamisesta. Kalastusoikeus oli tavallaan palkkio vaivoista. Sittemmin kuitenkin valtio oli ottanut hoitaakseen nämä tehtävät, joten perusteita erioikeuksille ei enää ollut. Lindström tuo

⁵¹ Määttä y. m: Esityksen antamisesta uudeksi kalastuslainsäädännöksi. VP 1941, Liitt. VII; Toiv.al n:o 37.

⁵² Lindström m. fl: Esityksen antamisesta uudeksi kalastuslainsäädännöksi. VP 1941, Liitt. VII; Toiv.al n:o 38.

⁵³ Meriviitta tai poiju jonka avulla vesillä suunnistetaan.

esiin sen, että kalastusoikeuden laajentamisen ainoa peruste ei ole elintarviketuotannon parantaminen vaan perusteena on myös sosiaalisen tasa-arvoisuuden edistäminen.⁵⁴

Kolmantena uutta kalastuslakia kiirehti edustaja Kääriäinen. Juuri hän toi esille, että Suomessa on vain vähän 8x8km kokoisia järvenselkiä joten sisävesien tilattomillakin oli vain vähän paikkoja joissa kalastaa. Näin ollen kalastuslain uudistaminen oli tärkeää myös sisävesien kalastajia ajatellen. Hän huomautti myös, että kotitarvekalastusta voisivat hoitaa myös kotirintaman lapset ja vanhukset jotka eivät kykene raskaampiin töihin. Näin työvoimaa ei tarvitsisi siirtää muualta kalastuksen piiriin.⁵⁵

3.2 Uuden kalastuslain hahmottuminen

Kalastuslain kokonaisvaltaisesta uudistamisesta annettiin esitys helmikuussa 1943. Taustalla oli se, että kalastuslaki oli pysynyt lähes muuttumattomana 1900-luvun alusta lähtien ja sen päivittäminen nähtiin tarpeelliseksi. Lakiesityksessä painotettiin, että kalastuslain varsinainen uudistus on pidettävä erillään samaan aikaan voimassa olevan väliaikaisen kalastuslain kanssa, joka laajensi tilattoman väestön kalastusoikeuksia. Kuitenkin myös tässä varsinaisessa uudistuksessa tärkeänä seikkana kerrottiin kalastusoikeuksien laajentaminen.⁵⁶ Näin ollen taustalla on varmasti vaikuttanut myös tilattomien asema.

Vaikka kalastusoikeuksia haluttiin laajentaa niin uusikin kalastuslaki lähti siitä, että kalastusoikeus oli ensisijaisesti vesialueen omistajalla.⁵⁷ Kuitenkin myös vesialueita omistamattomille annettiin tiettyjä kalastusoikeuksia. Säädettiin esimerkiksi, että jokaisella Suomen kansalaisella on merialueilla ja (vielä tuossa vaiheessa) Laatokassa oikeus harjoittaa kalastusta kenellekään kuulumattomissa rantavesissä, saarissa ja luodoilla.⁵⁸ Järvissä kylänrajan ulkopuolella järvien selillä sai harjoittaa ainoastaan koukkukalastusta mutta kunnalla oli oikeus päättää, saiko siellä harjoittaa muutakin kalastusta.⁵⁹ Meren ulkosaaristossa ja aavaa merta vasten olevan kylän vesialueelle taattiin jokaiselle kylän asukkaalle oikeus pyytää silakkaa verkkojadaa⁶⁰ käyttäen ja

⁵⁴ Lindström m. fl: Esityksen antamisesta uudeksi kalastuslainsäädännöksi. VP 1941, Liitt. VII; Toiv.al n:o 38.

⁵⁵ Kääriäinen y. m: Esityksen antamisesta kalastusoikeutta koskevien rajoitusten kumoamisesta. VP 1941, Liitt. VII; Toiv.al n:o 39.

⁵⁶ Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuslainsäädännön uudistamisesta. VP 1943, AK I, n:o 18.

⁵⁷ Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuslainsäädännön uudistamisesta. VP 1943, AK I, n:o 18, 1§.

⁵⁸ Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuslainsäädännön uudistamisesta. VP 1943, AK I, n:o 18, 2§.

⁵⁹ Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuslainsäädännön uudistamisesta. VP 1943, AK I, n:o 18, 3§.

⁶⁰ Toisiinsa kiinnitettyjen verkkojen ryhmä.

harrastaa myös koukkupyyntiä muuten muttei heitto- tai vetouistimella eikä iskukoukulla.⁶¹ Käytännössä tämä salli siis onkimisen ja pilkkimisen.

Muutos kalastusolojen uudelleenjärjestämisessä näkyi siinä, että nyt kalastuskuntia velvoitettiin järjestäytymään ja järjestämään kalastus ja kalavedenhoito niin, etteivät kalakannat vaarannu. Lakiehdotukseen tuli myös tiukkoja määräyksiä kuten, että jos kalastuskunta ei huolehdi velvollisuuksistaan voidaan sen kalastusoikeus evätä.⁶²

3.3 Lain eteneminen sodan jälkeen

Vuoden 1943 esitystä kalastuslain uudistamiseksi ei kuitenkaan koskaan viety loppuun asti. Syynä oli se, että asiaa ei ehditty käsitellä ennen vuoden 1944 valtiopäivien loppumista eikä asiaa pantu uudelleen vireille sen jälkeen. Syynä oli kenties se, että sotatila ja rauhanprosessi veivät kaiken ajan eduskunnalta eikä kalastuslakia koettu niin tärkeäksi että se olisi pitänyt kiireellisesti käsitellä. Kuitenkin vuonna 1945 valtioneuvosto asetti toimikunnan laatimaan jälleen uuden ehdotuksen kalastuslainsäädännön uudistamisesta. Se käytti toimintansa pohjana aiemmin tehtyjä esityksiä ja erityisesti vuoden 1943 esitystä. Esitys kalastuslain muuttamisesta annettiin toukokuussa 1950.⁶³ Uusi kalastuslaki astui voimaan syyskuussa 1951⁶⁴ ja asetus sen täytäntöönpanosta annettiin 28.12.1951.⁶⁵ Tästä näkee, että vaikka asia jälleen viivästyi niin sitä ei unohdettu. Jotain merkitystä sillä on siis katsottu olevan.

Pääasiallisena erona kalastusoikeuden osalta vuoden 1943 esitykseen vuoden 1950 esityksessä säädettiin, että jokaisella kunnan asukkaalla on oikeus harjoittaa onkimista kunnassa sijaitsevalla vesialueella.⁶⁶ Tämä tarkoitti taas yhtä askelta kalastuksen vapautumiseen. Nyt onkimista sai harjoittaa lähes vapaasti. Erikoista on, että uudessakin laissa pidettiin kohta, jossa sisävesissä kylänrajojen ulkopuolella sai harjoittaa koukkukalastusta. Nämä kaksi ainakin jossain määrin menivät päällekkäin. Onkiminen määritettiin niin että siinä vapa tai siima on onkijan kädessä tai käden ulottuvilla eikä vieheenä ole pilkki, uistin, perho tai mikään muu keinotekoinen syötti.⁶⁷ Tässä

⁶¹ Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuslainsäädännön uudistamisesta. VP 1943, AK I, n:o 18, 4§.

⁶² ”Uusi kalastuslaki” (art.). *Metsästys ja Kalastus*, no 3 1943.

⁶³ Hallituksen esitys Eduskunnalle kalastuslainsäädännön uudistamisesta. VP 1950, AK I, n:o 59.

⁶⁴ Kalastuslaki 28.09.1951. As. kok. 503/1951.

⁶⁵ Asetus kalastuslain täytäntöönpanosta ja soveltamisesta. As. kok. 695/1951.

⁶⁶ Kalastuslaki 28.09.1951. As. kok. 503/1951.

⁶⁷ Helsingin Sanomat 30.12.1951.

vaiheessa pilkkiminen ei siis vielä vapautunut. Nykyään, myös pilkkiminen on onkimisen tavoin jokamiehenoikeus.

Laki toi myös muita muutoksia. Yksi merkittävistä oli kalastuksenhoitomaksun maksaminen ja kalastuskortti. Lain mukaan kunnan asukkaalla oli lupa harjoittaa vain onkimista, ellei hän hanki kalastuskorttia suorittamalla kalastuksenhoitomaksua. Kalastajalla piti olla kuitti maksun suorittamisesta, jotta hän pystyi harjoittamaan kalastusta luvallisesti. Kalastuksenhoitomaksusta saatavia varoja käytettiin kalastuksen valvontaan, valistustyöhön, kalakantojen vahvistamiseen ja kalataloudelliseen tutkimustyöhön. Laissa säädettiin myös, että rauhoituspiirit oli merkittävä selvästi, kalastuksesta piti alkaa kerätä tilastotietoa ja kalastuskuntia veloitettiin järjestäytymään. Myös lääninhallituksille annettiin oikeus palkata kalastuspoliiseja valvomaan lakien ja sääntöjen noudattamista. Varat heidän palkkaamiseensa saatiin kalastuksenhoitomaksuista.⁶⁸

⁶⁸ Helsingin Sanomat 30.12.1951.

Loppulause

Kun sota toi muutokset Suomen kalastuskentälle niin se tarkoitti ammattikalastajien toiminnan vaikeutumista mikä taas näkyi ongelmina Suomen elintarviketuotannossa. Tähän on sitten lisättävä myös se, että ulkomaankauppa vaikeutui. Pitää muistaa, että Suomen ruuantuotanto oli muutenkin vaikeuksissa. Pientä helpotusta saatiin asuttamalla siirtolaisväestö kalastustiloille muualle Suomeen ja valjastamalla miehitettyjen alueiden kalastajat ja kalavarat Suomen käyttöön. Tästä ei kuitenkaan ollut suurta apua. Tähän pitää lisätä vielä se, että suurin osa suomalaisista oli jäänyt vuoden 1902 kalastuslaissa kalastusoikeuden ulkopuolelle. Toimet tilanteen parantamiseksi olivat siis luonnollisia ja välttämättömiä.

Kala oli ainoa peruselintarvike jota ei säännöstelty sodan aikana. Tämä kertoo toisaalta väliaikaisen kalastuslain onnistumisesta ja toisaalta siitä, että ammattikalastajatkin onnistuivat työssään vaikeuksista huolimatta. Tai ehkä väliaikaiseen kalastuslakiin luotettiin niin paljon, ettei säännöstelylle nähty tarvetta.

Huomionarvoista on, että vaikka juuri ammattikalastajat kärsivät paljon sotatilasta niin lainvalmistelussa päähuomiona oli tilattomien kotitarvekalastajien aseman parantaminen. Tämä näkyy väliaikaisessa kalastuslaissa, jossa kalastusoikeuksia laajennettiin merkittävästi. Varsinaisessa kalastuslain uudistamisessa kalastusoikeuksien laajentaminen ei näy niin selvästi, vaikka sen painotettiin olevan pääasia uudessa laissa. Myös asian tiimoilta tehdyt lainmuutosesitykset painottuvat vahvasti tilattomien aseman parantamiseen eikä ainoastaan elintarviketilanteen helpottamiseen. Näin ollen voidaan todeta, että sota ei yksin aiheuttanut kalastuslain muutosta vaan taustalla olivat myös vuoden 1902 kalastuslain ongelmakohdat jotka haluttiin korjata. Sota ei siis aiheuttanut muutoksia vaan ennemminkin kärjisti tilanteen kestävämmäksi, jolloin oli pakko tehdä jotain.

Suomen Kalastuslehden kannanotoissa näkyy, että ammattikalastajat ja vesialueiden omistajat kokivat väliaikaisen kalastuslain uhaksi. Uusia toimijoita kalavesillä pidettiin kilpailijoina ja häiriköinä. Väliaikainen kalastusoikeuden muutos on nähty uhkana ammattimaiselle kalastukselle. Toisaalta on myös kannanottoja, että kalastusoikeuden laajennus ei uhannut ammattikalastajia koska samat ongelmat jotka sota heille toi, kuten polttoainepula, koskivat myös kotitarvekalastajia. Kotitarvekalastajat eivät saaneet valtiolta tukea, heidänkin piti noudattaa voimassaolevia kalastussääntöjä ja

väliaikaiseen kalastuslakiinkin tehtiin tiukennuksia sodan aikana. Koska heillä ei alkujaan ollut kalastusoikeutta niin voidaan sanoa, että he olivat todella se ryhmä, joka tarvitsi apua. On siis ymmärrettävää, että lakia lähdettiin tekemään heitä ajatellen. Se että lakia jatkettiin yhä uudelleen sodan aikana tiukennuksista huolimatta kertoo siitä että sitä ei valtiovallan taholta nähty ongelmaksi. Asiaan on voinut vaikuttaa myös se, että lain painotettiin sen monista jatkumisista huolimatta olevan väliaikainen eikä siten uhkaksi ammattikalastajia.

Eivätkä ammattikalastajat myöskään jääneet täysin ilman apua. Kuten käsittelyluvuissa kerroin niin he saivat valtiolta lisätukea, lisäpolttoainettakin myönnettiin, kalastusta rajoittavia pykäläiä muutettiin ja kiellettyjä pyyntimuotoja sallittiin. Ammattimainekin kalastus siis haluttiin turvata. Olihan kyseessä oleellinen kansanhuoltotoimi varsinkin vaikeissa olosuhteissa.

Mikä sitten oli väliaikaisen kalastuslain ja varsinaisen kalastuslain välinen yhteys vai oliko sellaista ylipäätään olemassa? Lainsäädäntövaiheessa painotettiin useaan otteeseen, että nämä kaksi ovat eri asioita jotka käsitellään erillisinä eikä niillä ole toistensa kanssa tekemistä. Kuitenkin voidaan todeta, että molemmilla oli samanlaiset lähtökohdat eli kalastusoikeuksien laajentaminen ja siten kalastusoikeuden suomien myös niille joilla sitä ei aikaisemmin ollut. Varsinainen kalastuslakikin lähti siitä, että kalastusoikeus oli ensisijaisesti vesialueen omistajalla. Varsinainen kalastuslain uudistus oli siis huomattavasti tiukempi kuin väliaikainen kalastuslaki eikä näiden välillä siten voida sanoa olevan suoraa yhteyttä.

Kuitenkin onkimisen vapautumista lähes kokonaan säädöksistä voidaan pitää jäänteinä väliaikaisesta kalastuslaista, sillä vuoden 1943 kalastuslakiehdotuksessa sitä ei vielä ollut mukana, vaan se ilmaantui vasta vuoden 1951 hyväksytyyn lakipakettiin. Vapaa onkimisoikeus myös seurasi hyvin väliaikaisen kalastuslain henkeä vapaasta kalastuksesta pienessä mittakaavassa. Toinen, omasta mielestäni mahdollinen jäänte väliaikaisesta kalastuslaista on kalastuksenhoitomaksun suorittaminen kalastuksen mahdollistamiseksi. Tämän voi nähdä seurauksena vuoden 1946 muutosesityksestä väliaikaiseen kalastuslakiin jossa ehdotettiin, että kalastusoikeus lunastettaisiin maksulla. Vaikka tätä uudistusta ei tuolloin toteutettu niin ajatus on voinut jäädä elämään ja se kirjattiin ylös uuteen pysyvään kalastuslakiin. Näin ollen voidaan todeta,

että väliaikaisella kalastuslailla oli vaikutusta myös varsinaisen uuden kalastuslain muotoutumiseen.

Vuoden 1951 uuden kalastuslain vaikutukset näkyvät edelleen Suomen kalastuslainsäädännössä ja kulttuurissa. Esimerkiksi onkiminen on nykyään jokamiehenoikeus ja se onkin monelle pienelle kalastajanalulle ensimmäinen kosketus lajiin. Myös yhä edelleen kalastuksenhoitomaksu on se pääasiallinen lupa jolla vapaa-ajan kalastaja lunastaa itselleen kalastusoikeuden. Kotitarvekalastus on nykyään käytännössä kadonnut, mutta toimet joita aikoinaan tehtiin tämän tärkeän kalastuslajin edistämiseksi toimivat nykyään kalastuksen harrastajien edellytyksenä tälle jalolle harrastukselle.

Jos yhdistämme toisiinsa väliaikaisen kalastuslain ja sen että siitä jäi jälkiä uuteen, osin edelleen voimassaolevaan kalastuslakiin niin voidaan todeta, että sen jäljet näkyvät kalastuskulttuurissamme edelleen. Sen ansiosta tämän päivän Suomessa yhä useammalla on tähän lajiin mahdollisuus. Näin ollen voidaan myös todeta, että sota toi tullessaan tämän muutoksen, sillä sen takia kalastuslain muuttaminen alkoi edetä vuosikymmenien viivyttelyn jälkeen.

Voidaan myös todeta, että osaltaan kyse oli suuremmasta asiasta kuin kalastuksesta. Tapahtumat toivat suomalaiset osaltaan lähemmäs toisiaan, kun kalastus ei ollut enää harvojen etuoikeus vaan kaikilla oli mahdollisuus siihen ainakin jossain muodossa. Tämän voi nähdä askeleena kohti tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa, vaikkakin kyse on kalastuksesta eli aika pienestä asiasta. Tasa-arvoinen yhteiskunta rakentuu nimenomaan pienistä osista ja vaikka yhtenäinen kalastusoikeus ei varmasti ylimpänä tasa-arvolistauksessa olekaan se on silti yksi osa jossa ihmisille taataan samat mahdollisuudet maaomistuksesta ja varallisuudesta riippumatta.

Lähteet ja Tutkimuskirjallisuus

Painetut lähteet:

Suomen asetuskokoelma (As. kok.) 1941-1951

Valtiopäiväasiakirjat v. 1939-1950

Sanoma- ja Aikakauslehdistö:

Helsingin Sanomat 20.05.1941, 30.12.1951

Metsästys ja Kalastus 1940-1943

Suomen Kalastuslehti 1939-1945

Tutkimuskirjallisuus:

Honkanen, Marja-Leena 1985: *Kalastusoikeus*. Suomen lakimiesliiton kustannus.

Kallioniemi, Jouni 1998: *Kotirintama 1939-1945*. Vähäheikkilän Kustannus, Turku

Pihkala, Erkki 1982: ”Sotatalous 1939-1944”. *Suomen taloushistoria* 2, s. 317-328.

Toimittaneet Jorma Ahvenainen, Erkki Pihkala ja Viljo Rasila. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Pirhonen, Seppo 2014: ”Evakot ja rintamamiehet jälleenrakennuksen sankareina”.

Evakon pitkä vaellus: Sodan jaloista jälleenrakentajiksi, s. 64-93. Toimittaja Anne Kuorsalo. Gummerus Kustannus Oy.

Pitkänen, Kari 1982: ”Väestönkehitys”. *Suomen taloushistoria* 2, s. 192-203.

Toimittaneet Jorma Ahvenainen, Erkki Pihkala ja Viljo Rasila. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Vuolle, Pauli & Oittinen, Anu 1994: *Jokamiehen oikeus perinteistä nykypäivään*.
Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja. Jyväskylä 1994